

УДК 575.224.46:544.53:595.773.4

© 2015 р. СТРИЖЕЛЬЧИК Н. Г., ЯКОВЛЄВА Л. В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ НЕІОНІЗУЮЧИХ ВИДІВ ВИПРОМІНЮВАННЯ НА РІВЕНЬ МУТАГЕНЕЗУ, ІНДУКОВАНОГО ЛІКАРСЬКИМИ ПРЕПАРАТАМИ У СТАТЕВИХ КЛІТИНАХ *DROSOPHILA MELANOGASTER* MG. (DIPTERA: DROSOPHILIDAE)

Стрижельчик, Н. Г. Дослідження впливу неіонізуючих видів випромінювання на рівень мутагенезу, індукованого лікарськими препаратами у статевих клітинах *Drosophila melanogaster* Mg. (Diptera: Drosophilidae) [Текст] / Н. Г. Стрижельчик, Л. В. Яковлева // Вісті Харк. ентомол. т-ва. — 2015. — Т. XXIII, вип. 1. — С. 73–76.

Проведено дослідження особливостей впливу лазерного випромінювання на геном статевих клітин *Drosophila melanogaster* в умовах хімічно індукованого мутагенезу з використанням лінії дикого типу Canton-S. Як індуктор мутагенезу використовували лікарські препарати діоксидин і циклофосфамід. Модифікатором мутагенних процесів слугувало лазерне випромінювання. Використовували метод обліку домінуючих летальних мутацій у зародкових клітинах дрозофіли. Виявлено здатність лазерного випромінювання достовірно зменшувати частоту домінуючих летальних мутацій, індукованих лікарськими препаратами діоксидином та циклофосфамідом. 2 рис., 10 назв.

Ключові слова: неіонізуюче випромінювання, лікарські препарати, статеві клітини, індукований мутагенез, домінуючі летальні мутації, модифікуючий ефект, *Drosophila melanogaster*.

Стрижельчик, Н. Г. Исследование влияния неионизирующих видов излучения на уровень мутагенеза, индуцированного лекарственными препаратами в половых клетках *Drosophila melanogaster* Mg. (Diptera: Drosophilidae) [Текст] / Н. Г. Стрижельчик, Л. В. Яковлева // Изв. Харьк. энт. о-ва. — 2015. — Т. XXIII, вып. 1. — С. 73–76.

Проведены исследования особенностей влияния лазерного излучения на геном половых клеток *Drosophila melanogaster* в условиях химически индуцированного мутагенеза с использованием линии дикого типа Canton-S. В качестве индуктора мутагенеза использовали лекарственные препараты диоксидин и циклофосфамид. Модификатором мутагенных процессов являлось лазерное излучение. Использовали метод учёта доминирующих летальных мутаций в зародышевых клетках дрозофилы. Выявлена способность лазерного излучения достоверно снижать частоту доминирующих летальных мутаций, индуцированных лекарственными препаратами диоксидином и циклофосфамидом. 2 рис., 10 назв.

Ключевые слова: неионизирующее излучение, лекарственные препараты, половые клетки, индуцированный мутагенез, доминирующие летальные мутации, модифицирующий эффект, *Drosophila melanogaster*.

Strizhelchik, N. G. Research of influence of non-ionizing radiation on the level of mutagenesis induced by medications in sex cells of *Drosophila melanogaster* Mg. (Diptera: Drosophilidae) [Text] / N. G. Strizhelchik, L. V. Yakovleva // The Kharkov Entomol. Soc. Gaz. — 2015. — Vol. XXIII, iss. 1. — P. 73–76.

Research of influence of non-ionizing radiation effect on *Drosophila melanogaster* Mg. sex cells in conditions of chemically induced mutagenesis using wild Canton-S strain has been carried out. Dioxidine and cyclophosphamide were used as mutagenesis inductors. Laser radiation was used as a modifier of mutagenic processes. We used the method of counting of dominant lethal mutations in sex cells of *Drosophila melanogaster*. The possibility of laser radiation to decrease considerably the frequency of dominant lethal mutations induced by dioxin and cyclophosphamide was detected. 2 figs, 10 refs.

Keywords: non-ionizing radiation, medications, sex cells, induced mutagenesis, dominant lethal mutations, modifying effect, *Drosophila melanogaster*.

Вступ. На сьогодні відомим фактом є те, що деякі речовини спроможні запобігати взаємодії генотоксичних ксенобіотиків з молекулами-мішенями (ДНК) і таким чином впливати на процеси утворення мутацій. Багатьма працями різних авторів доведено здатність антимутагенів достовірно знижувати мутагенний ефект генотоксикантів у соматичних і статевих клітинах еукаріотів (Система, 1992; Середенин, Дурнев, 1992; Дурнев, Середенин, 1998). Основним механізмом зниження мутагенного ефекту ксенобіотиків є антиоксидантна дія антимутагенів (Дурнев, 2001; Худолей, 1993). Водночас усі антимутагени здебільшого виявляють активність лише в певних дозах. Наприклад, не викликає сумнівів здатність вітаміну С інгібувати пошкоджуючу дію хімічних мутагенів. Роль вітаміну С як антиоксиданту пов'язана з його ферментативною захисною участю в антирадикальному клітинному ланцюгу. Водночас визначено, що в мілімолярних концентраціях вітамін С виявляє не захисну, а пошкоджуючу ДНК дію (Середенин, Дурнев, 1992; Дурнев, Середенин, 1998). Отже, у зв'язку з відомою здатністю антиоксидантів

Strizhelchik N. G. Department of Genetics and Cytology, Kharkov National University,

pl. Svobody 4, Kharkov, 61077, UKRAINE

Yakovleva L. V. Department of Pharmacoeconomics, National University of Pharmacy,

ul. Melnikova 12, Kharkov, 61001, UKRAINE; e-mail: iakovlievalv@gmail.com

змінювати свій ефект на протилежний (прооксидантний), спосіб «фармакологічного захисту геному» стає ненадійним. У результаті виникає необхідність пошуку нових способів захисту геному людини від мутагенних впливів (Бариліак, 2003).

Метою дослідження було оцінювання спроможності лазерного випромінювання зменшувати мутагенний ефект ксенобіотиків у статевих клітинах еукаріотів.

Об'єкти та методи досліджень. Дослідження проводили на *Drosophila melanogaster* лінії дикого типу Canton-S. Як індуктор мутагенезу використовували лікарські препарати діоксидин і циклофосфамід. Модифікатором індукваного мутагенезу слугувало лазерне випромінювання довжиною хвилі 655 нм і потужністю 2 мВт.

Культуру дрозофіли розміщували на поживному середовищі, яке містило мутагенні препарати діоксидин (концентрація 0,6 мг/см³) і циклофосфамід (концентрація 0,02 мг/см³). Впливу лазерного випромінювання з експозицією 30 хв піддавали личинок, що вийшли з відкладених яєць. Аналізували самців, вирощених за вищевказаних умов, яких схрещували з інтактними віргінними самками цієї ж лінії.

Захисну дію лазерного випромінювання оцінювали в першому поколінні потомків (F₁) за частотою індукованих домінантних летальних мутацій у зародкових клітинах дрозофіли. Облік домінантних летальних мутацій проводили на постембріональній стадії онтогенезу дрозофіли за показниками постембріональних втрат (Тихомирова, 1990; Патент № 78836, 2013). Мінливість адаптивних ознак оцінювали за показниками плодючості — кількістю лялечок та імаго (Патент № 76804, 2013).

Статистичну обробку результатів здійснювали з використанням критерію χ^2 і *t*-критерію Стьюдента (Лакин, 1990).

Результати досліджень. Одержані результати досліджень наведено на рис. 1 і 2.

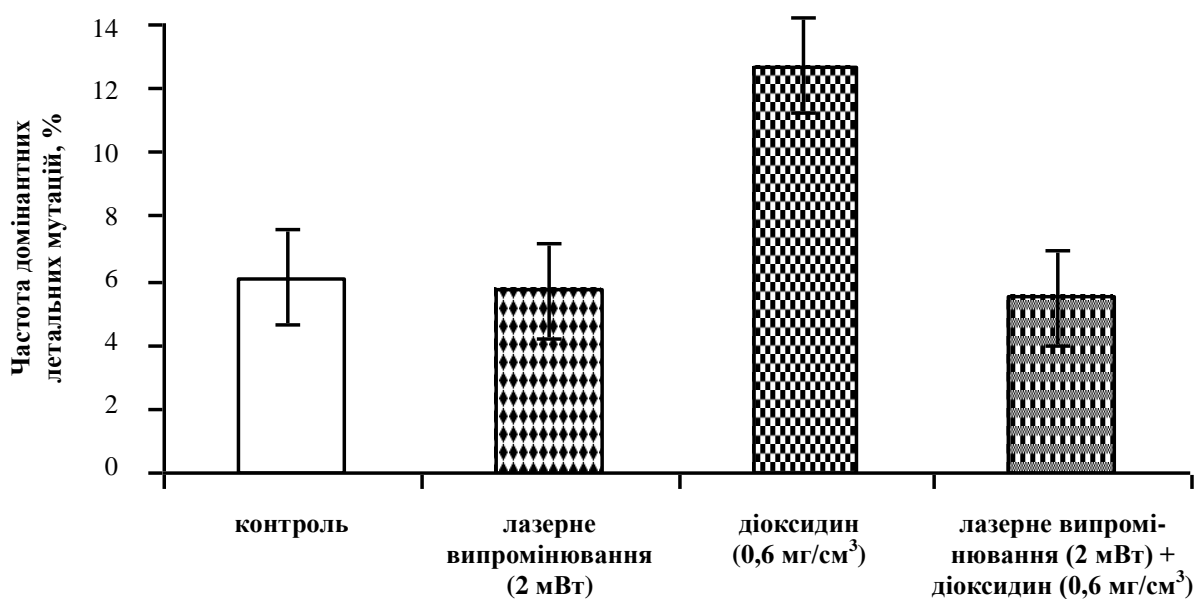

Рис. 1. Вплив лазерного випромінювання потужністю 2 мВт на частоту домінантних летальних мутацій, індукованих діоксидином у статевих клітинах *Drosophila melanogaster*.

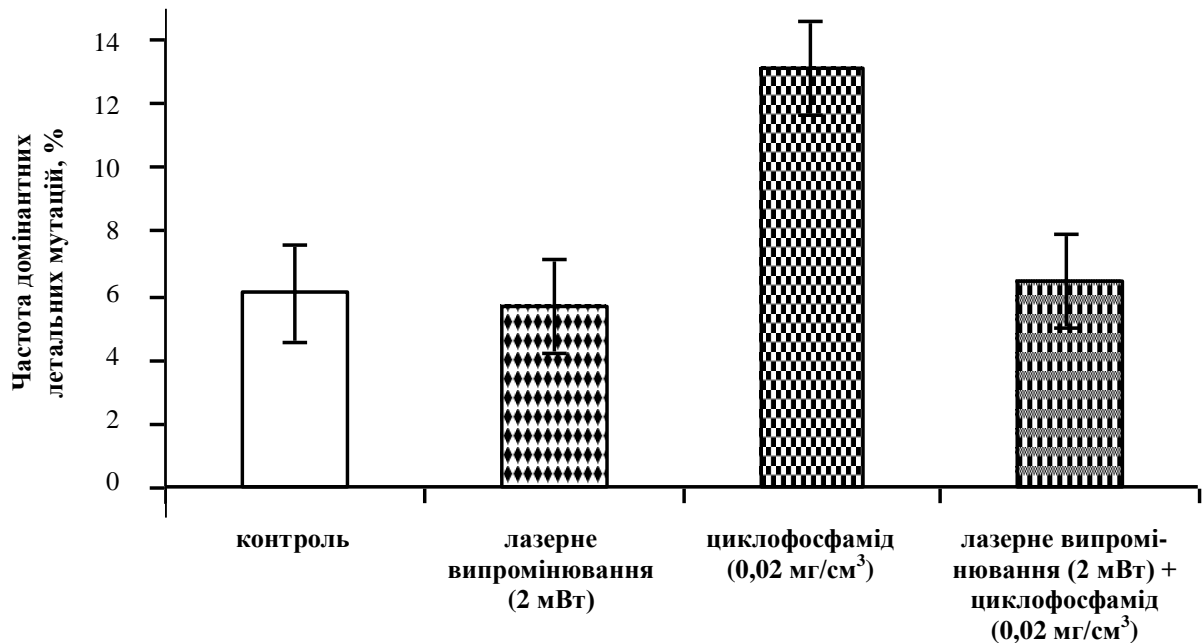
У контролі частота домінантних летальних мутацій становила 6,1 ± 0,69 %. Кількісні ознаки за показниками плодючості становили: за кількістю лялечок — 60,1 ± 4,5, за кількістю імаго — 56,4 ± 3,0.

Під впливом лазерного випромінювання не виявлено статистично значущого збільшення частоти домінантних летальних мутацій порівняно з контролем. Частота домінантних летальних мутацій становила 5,7 ± 0,68 % ($\chi^2 = 0,11$; $p > 0,05$).

За умов окремого впливу діоксидину встановлено значне статистично значуще збільшення (у 2,1 разу) частоти домінантних летальних мутацій порівняно з контролем, яка становила 12,7 ± 1,7 % ($\chi^2 = 14,0$; $p < 0,05$).

Проте у разі послідовного впливу (лазерне випромінювання + діоксидин) також не визначено достовірного збільшення частоти домінантних летальних мутацій порівняно з контролем. Частота домінантних летальних мутацій у цьому варіанті становила 5,5 ± 0,51 % ($\chi^2 = 0,30$; $p > 0,05$).

Порівняльний статистичний аналіз частоти домінантних летальних мутацій, одержаних за умов окремого впливу діоксидину та послідовного впливу двох факторів (лазерне випромінювання + діоксидин) виявив достовірну різницю. Частота домінантних летальних мутацій у разі послідовного впливу двох факторів була статистично значуще меншою (у 2,3 разу), ніж за умов окремого впливу діоксидину ($\chi^2 = 7,8; p < 0,01$).

Р и с . 2. Вплив лазерного випромінювання потужністю 2 мВт на частоту домінантних летальних мутацій, індукованих циклофосфамідом у статевих клітинах *Drosophila melanogaster*.

Подібні результати були одержані у разі використання як індуктора мутагенезу лікарського препарату циклофосфаміду. Окремий вплив циклофосфаміду індукував статистично значуще збільшення частоти домінантних летальних мутацій порівняно з контролем (у 2,2 разу), яка становила $13,2 \pm 1,5$ % ($\chi^2 = 16,4; p < 0,05$).

У разі послідовного впливу двох факторів (лазерне випромінювання + циклофосфамід) не виявлено статистично значущого збільшення частоти домінантних летальних мутацій порівняно з контролем, яка становила $6,5 \pm 0,48$ % ($\chi^2 = 0,09; p > 0,05$).

Не визначено достовірної різниці в ході порівняння даних, одержаних унаслідок окремого впливу лазерного випромінювання потужністю 2 мВт і послідовного впливу двох факторів (лазерне випромінювання + циклофосфамід) ($\chi^2 = 0,76; p > 0,01$).

Порівняльний статистичний аналіз частоти домінантних летальних мутацій, одержаних за умов окремого впливу циклофосфаміду та послідовного впливу двох факторів (лазерне випромінювання + циклофосфамід) виявив достовірну різницю. Частота домінантних летальних мутацій у разі послідовного впливу двох факторів була статистично значуще нижчою (у 2,0 разу), ніж за умов окремого впливу циклофосфаміду ($\chi^2 = 22,3; p < 0,01$).

Висновки. Лазерне випромінювання з довжиною хвилі 655 нм потужністю 2 мВт здатне виявляти модифікуючі властивості, достовірно знижуючи частоту домінантних летальних мутацій, індукованих лікарськими препаратами (діоксидином і циклофосфамідом) у статевих клітинах *Drosophila melanogaster*.

У зв'язку з тим, що мутагенна дія діоксидину та циклофосфаміду опосередкована здатністю препаратів індукувати утворення ВФК (Середенин, Дурнев, 1992; Дурнев, Середенин, 1998), можна передбачити, що встановлені модифікуючі властивості лазерного випромінювання пов'язані з його здатністю активізувати систему антиоксидантного захисту клітини.

Адаптивні та модифікуючі властивості лазерне випромінювання виявляє лише у формі «попередньої обробки».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бариляк, І. Р.** Актуальні питання профілактики спадкової патології [Текст] / І. Р. Бариляк // Укр. конгр. з клін. генетики з міжнар. участю «Метаболічні спадкові захворювання» (м. Харків, 1–4 жовт. 2003 р.). — Х., 2003. — С. 10.
- Дурнев, А. Д.** Модификация мутагенного процесса в клетках человека [Текст] / А. Д. Дурнев // Вестн. РАМН. — 2001. — № 10. — С. 70–76.
- Дурнев, А. Д.** Мутагены — скрининг и фармакологическая профилактика воздействия [Текст] / А. Д. Дурнев, С. Б. Середенин. — М. : Медицина, 1998. — 327 с.
- Лакин, Г. Ф.** Биометрия [Текст] / Г. Ф. Лакин. — М. : Высш. школа, 1990. — 352 с.
- Патент № 76804** Україна, МПК G01N 33/554 (2006.01). Спосіб визначення показників плодючості *Drosophila melanogaster* в умовах спонтанного та хімічно індукованого мутагенезу [Текст] / Стрижельчик Н. Г., Воробйова Л. І. ; заявник та патентовласник Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — u 2012 09545 ; заяв. 06.08.2012 ; опубл. 10.01.2013, Бюл. № 1. — 4 с.
- Патент № 78836** Україна, МПК G01N 33/554 (2006.01). Спосіб визначення мутагенної активності ксенобіотиків на *Drosophila melanogaster* [Текст] / Стрижельчик Н. Г., Яковлева Л. В. ; заявник та патентовласник Нац. фарм. ун-т. — u 2012 04917 ; заявл. 19.04.2012 ; опубл. 10.04.2013, Бюл. № 7. — 4 с.
- Середенин, С. Б.** Фармакологическая защита генома [Текст] / С. Б. Середенин, А. Д. Дурнев. — М. : Медицина, 1992. — 159 с.
- Система поиска и изучения соединений с антимутагенными свойствами** [Текст] : метод. реком. / Н. П. Бочков [и др.] // Хим.-фарм. журн. — 1992. — № 9–10. — С. 42–46.
- Тихомирова, М. М.** Генетический анализ [Текст] / М. М. Тихомирова. — Л. : Изд-во ЛГУ, 1990. — С. 270–271.
- Худолей, В. В.** Модификаторы мутагенеза и антимутагенеза [Текст] / В. В. Худолей // Вестн. РАМН. — 1993. — № 1. — С. 24–32.

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
Національний фармацевтичний університет

Надійшла 10.01.2014